

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра історії Угорщини та європейської інтеграції**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Українсько-угорського
навчально-наукового інституту

Олександр ШПЕНИК
«25» червня 2025 року

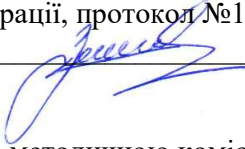
РОБОЧА ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОЛОГІЯ»

Рівень вищої освіти: **бакалавр**
Галузь знань: **А Освіта**
Спеціальність: **А4 Середня освіта**
Предметна спеціальність: **А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)**
(Спеціалізація)
Освітня програма: **Історія (мова навчання фахових дисциплін — угорська)**
Статус дисципліни: **обов'язкова**
Мова навчання: **українська/угорська**

Робоча програма навчальної дисципліни «Етнологія» для здобувачів вищої освіти галузі знань **A Освіта** спеціальності **A4 Середня освіта** предметної спеціальності (спеціалізації) **A4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)** освітньої програми «Історія (мова навчання фахових дисциплін —угорська)».

Розробник:Сліпецький О. С., старший викладач кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції, протокол №11 від «20» червня 2025 р.,
Завідувач кафедри Зубанич Л.Л .

Схвалено Науково-методичною комісією Українсько-угорського навчально-наукового інституту, протокол №5 від «24» червня» 2025 р.,
Голова науково-методичної комісії Талабірчук О.Ю.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС: 4,0	Рік підготовки:	Рік підготовки:
Загальна кількість годин: 120 3 них аудиторних годин – 60	I-й курс	III-й курс
Кількість модулів: 2	Семестр:	Семестр:
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –5 самостійної роботи здобувачів вищої освіти –60	2-й	
	Лекції:	
	32	
	Практичні (семінарські):	
	28	
Вид підсумкового контролю: семестровий	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усний іспит	Самостійна робота:	
	60	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Етнологія» (ОК16) є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про природу етносу й етнічності, процеси етногенезу та націогенезу, вплив етнічного і національного чинників на розвиток культури людства, особливе та загальне у сфері етнічних процесів.

Глибокі етнологічні знання сприяють формуванню толерантної особистості, необхідні майбутньому історичу для педагогічної і краєзнавчої роботи, здійснення етнографічних та усно-історичних досліджень, керування шкільними етнографічними гуртками, а також при створенні шкільних краєзнавчих музеїв.

З урахуванням критичного переосмислення низки методологічних підходів сформувати у здобувачів вищої освіти глибокі та різнобічні уявлення і знання з курсу; навчитися застосовувати отримані знання в процесі теоретичної та практичної діяльності після закінчення навчального закладу, в дослідницькій і аналітичній роботі та у викладанні історії.

Пропонований курс посідає важливе місце в системі підготовки фахівців-істориків.

Відповідно до освітньої програми «Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)», вивчення навчальної дисципліни «Етнологія» (ОК 16) сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх та історичних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі та закладі фахової передвищої освіти.

Загальні компетентності:

ЗК 2.Здатність зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку і ведення здорового способу життя.

ЗК 3.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4.Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5.Здатність спілкуватися угорською мовою та іншими іноземними мовами.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК10.Здатність працювати в команді.

ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності

Фахові та предметні (спеціальні) компетентності (ФК, ПК):

ФК 1.Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ПК 1.Здатність використовувати методологію історії як науки.

ПК 2.Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ПК 3.Здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ПК 4.Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних подій і постатей.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Етнологія» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми «Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)»:

«Історична географія та демографія» (ОК 09) (у ОПП не вказано жодної такої дисципліни, тому вибір згаданих передумов проведено на підставі логічних міждисциплінарних зв'язків).

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Історія (мова навчання фахових дисциплін – угорська)», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПР):

Програмні результати навчання	Шифр ПР
Пояснювати і аналізувати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.	ПР – 01
Вміти застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності	ПР – 07
Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України	ПР – 12

Характеризувати об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів.	ПР – 14
Вміти раціонально організовувати власну діяльність та ефективно використовувати час, працювати у команді, креативно підходити до вирішення професійних і соціально значущих проблем	ПР – 15
Знати історичні особливості розвитку регіонів України, реалізує краєзнавчий підхід на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.	ПР – 18
Вміти орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками	ПР – 19
Уміє використовувати новітні методологічні підходи у навчальній і професійній діяльності: цивілізаційний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, багатофакторний.	ПР – 20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Етнологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПР
Розуміє закономірності розвитку людства, процеси багатолінійної еволюції соціокультурних практик, явищ та феноменів. Володіє основами цивілізаційного підходу до аналізу етнокультурного різноманіття людства.	ПР – 01
Є патріотичною та водночас толерантною особистістю, свідомим громадянином України, котрий гордиться своєю приналежністю до української нації, її мовою і культурою. Разом з тим, поважає культурні та етичні цінності представників інших культур.	ПР – 12
Вільно оперує понятійно-категоріальним апаратом етнологічної дисципліни. Орієнтується в історії і теорії науки «Етнологія», знає інформацію про етнокультурне різноманіття світу.	ПР – 14
Володіє навичками командної роботи, методикою збору польових матеріалів і наступного його аналізу.	ПР – 15
Вміє організувати екскурсії та краєзнавчі дослідження на теми, що були засвоєні упродовж теоретичного і практичного навчання з предмету «Етнологія».	ПР – 18
Знає теоретичні та методологічні основи класичних етнологічних шкіл: еволюціонізму, дифузійнізму, французької соціальної школи, функціоналізму, структуралізму, неоеволюціонізму, культуралізму та ін. Вміє застосовувати методологію різних антропологічних напрямів при дослідженні культури, соціуму, людини. Володіє основним інструментарієм сучасного етнолога: методикою роботи в цифровому полі, навичками візуально-антропологічного аналізу тощо.	ПР – 07 ПР – 19 ПР – 20

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є:

- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Форми поточного контролю: реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань і досліджень; презентації та виступи на наукових заходах.

Форма модульного контролю: стандартизовані тести.

Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен в усній формі за екзаменаційними білетами.

Методи контролю результатів навчання

Концепція організації навчального процесу в Ужгородському національному університеті розроблена на основі Закону України «Про вищу освіту», з урахуванням вимог Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Статуту ДВНЗ «УжНУ», державних стандартів освітньої діяльності й вищої освіти та ін.

Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «УжНУ» від 24 грудня 2020 р. (URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/48113>) передбачає низку складових згаданого процесу. Так, оцінювання якості знань здобувачів вищої освіти в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Види контролю результатів навчання

Оцінювання результатів навчання здобувача освіти з кожної навчальної дисципліни здійснюється на основі проведення різних видів контролю. В Університеті в освітньому процесі використовуються такі види контролю: вхідний, поточний; модульний, відстрочений, семестровий (курсний), атестація.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки здобувачів освіти з дисциплін, на яких базується цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попередніх дисциплін. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться науково-педагогічними працівниками на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю — перевірка рівня підготовки здобувачів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю — забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та здобувачами освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічними працівниками— для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами освіти — для планування самостійної роботи.

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях і лекціях, у формі колоквиуму, виступів здобувачів освіти при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Форми проведення поточного контролю та критерії

оцінювання результатів навчання визначаються робочою програмою навчальної дисципліни.

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж семестру з усіх навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом, проводяться модульні контролю, обов'язкові для всіх здобувачів освіти. Кількість модульних контролів залежить від обсягу навчальної дисципліни: 3 кредити — принаймні один модульний контроль, понад 3 кредити — не менше двох модульних контролів (відповідно до робочої програми навчальної дисципліни).

При визначенні оцінки за модуль враховуються результати модульного контрольного оцінювання та поточного контролю під час навчальних занять, результати колоквиумів, виконання контрольних робіт, самостійної та індивідуальної роботи. Максимальна оцінка з кожного модульного контролю — 100 балів. Розподіл балів за поточний контроль та модульне контрольне оцінювання визначається робочою програмою навчальної дисципліни. На виконання письмового компонента модульного контрольного оцінювання відводиться до двох академічних годин.

Здобувач освіти, який не з'явився на модульний контроль, може пройти його додатково у визначений кафедрою термін. Підсумкова модульна оцінка з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне результатів усіх модульних контролів та виставляється за 100-бальною шкалою (шкалою ЄКТС та національною шкалою).

Здобувач, який за результатами модульних контролів отримав від 0 до 34 балів, повинен до проведення підсумкового семестрового контролю покращити цю оцінку принаймні до показника не менше 35 балів під час чергування викладачів на кафедрі. Без такого покращення він до семестрового контролю не допускається.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (освітньо-кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Присвоєння здобувачу освіти кредитів ЄКТС і присудження кваліфікацій здійснюється винятково за результатами підсумкового контролю. Підсумковий контроль включає семестровий (курсний) контроль та атестацію здобувачів освіти.

Семестровий (курсний) контроль проводиться у формі екзамену, диференційованого заліку або заліку із конкретної навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, що визначений її робочою програмою, і в терміни, що встановлені навчальним планом. Терміни семестрового (курсного) контролю визначають графіки освітнього процесу та захисту курсових робіт (проектів) і практик.

Екзамени та заліки проводяться згідно з розкладом, який доводиться до відома викладачів та здобувачів освіти не пізніше, як за місяць до початку семестрового контролю.

За наявності об'єктивних підстав здобувачу освіти розпорядженням декана факультету (директора інституту/філії) може бути встановлений індивідуальний графік семестрового контролю.

Здобувач освіти не допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни, якщо у встановлені графіком освітнього процесу терміни він не підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання, оцінювання яких, згідно із робочою програмою навчальної дисципліни, має відбутися під час семестру.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Вище вже було згадано, що розподіл балів за поточний контроль та модульне контрольне оцінювання визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Здобувачі вищої освіти слухають теоретичний матеріал навчальної дисципліни, передбачений у циклі лекційних занять. Навички самостійної підготовки вони вдосконалюють під час підготовки до семінарських (практичних) занять та виконання самостійних (індивідуальних) завдань.

Відповідно, оцінювання в рамках змістових модулів з дисципліни «Етнологія» здійснюється за наступною шкалою.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	Сам. роб.	50	100
6	6	–	–	6	–	–	6	–	6	20		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	Сам. роб.	50	100
–	–	24	6	20		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	5	30	9	30
Самостійна робота	1	20	1	20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Здобувачам першого рівня вищої освіти навчальної дисципліни «Етнологія» пропонується самостійна робота у вигляді навчання за **програмою неформальної освіти** при допомозі дистанційних тренінгів, курсів, семінарів, вебінарів, майстер-класів тощо, які проводяться на платформах Prometheus чи ВУМ online. Зокрема, на платформі Prometheus студентам пропонується пройти онлайн-курс «Вікіпедія для навчання (базовий курс)». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/wikipedia-for-learning-basic/>

Сертифікати за пройдені курси будуть зараховані як складова модульного контролю, а саме — самостійна робота (максимальна кількість балів за 1 модульний контроль — 20).

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка “відмінно” ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка “добре” ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка “задовільно” ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- г) оцінка “незадовільно” ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Неявка на модульну контрольну роботу – 0 балів.

Ці оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

- “5” – 50 балів;
- “4” – 40 балів;
- “3” – 30 балів;
- “2” – 20 балів.

Неявка на МКР – 0 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Кількість балів	Оцінка за національною шкалою (екзамен)	Критерії знань
А	90 – 100	відмінно	Студент всебічно, систематично та глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; засвоїв основну й ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності та використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.
В	82 – 89	добре	Студент повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-

			<p>програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.</p>
С	74 – 81	добре	<p>Студент в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.</p>
Д	64 – 73	задовільно	<p>Студент знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.</p>
Е	60 – 63	задовільно	<p>Студент володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання й використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.</p>
FX	35 – 59	незадовільно	<p>Студент виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.</p>
F	0 – 34	незадовільно	<p>Студент володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання та відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою, не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної</p>

			дисципліни.
--	--	--	-------------

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

ТЕМА 1. Вступ. Предмет, об'єкт, принципи завдання дисципліни

Предмет, об'єкт і завдання дисципліни «Етнологія». Основні етнологічні субдисципліни та суміжні дисципліни. Історична етнологія та палеонтологія. Прикладна етнологія (адміністративна антропологія). Етнічна антропологія. Юридична антропологія. Когнітивна антропологія. Економічна етнологія. Аграрна етнологія та ін. Особливості їх предметної галузі. Місце предмету в системі гуманітарних дисциплін та його зв'язок з історією, етнографією, соціокультурною антропологією, фізичною антропологією, соціологією й краєзнавством.

Міждисциплінарність та прикладне значення науки. Теоретико-методологічна основа дисципліни (принципи і методи). Понятійний апарат курсу. Назви науки. Національні традиції науки (етнографія, етнологія, антропологія). Основні (базові) поняття дисципліни. Періодизація курсу.

Діяльність архівних систем і мереж архівів в країнах світу щодо збереження етнічної та національної спадщини.

Основні підручники, навчальні посібники і наукова періодика.

Етнологія в освітній програмі вищих навчальних закладів, у виховній та науково-дослідницькій роботі. Місце матеріалів дисципліни у шкільному курсі вітчизняної та всесвітньої історії. Зміст, характер і рівень матеріалів курсу в загальноосвітній школі. Вікові особливості сприйняття учнями навчального матеріалу з курсу. Специфіка засвоєння історичних понять та набуття навчальних компетентностей.

ТЕМА 2. Джерела, історіографія та методи етнології

Джерела етнології. Усні, писемні, археологічні, етнографічні, етнолінгвістичні джерела, дані палеоботаніки і палеозоології. Архівні та музейні джерела. Зображувальні матеріали. Матеріали етнографічних експедицій.

Історія зародження, становлення і розвитку етнології як науки. Образи етнологічної історії країн світу на буденному і теоретичному рівнях свідомості. Провідні українські та зарубіжні дослідники. Дискусії щодо вузлових концептів. Канони відповідних наукових досліджень та історичної пам'яті.

Спеціальні та загальнонаукові методи етнології. Методика збору польових етнографічних матеріалів. Етапи експедиційної роботи. Методи етнологічних досліджень. Методи усної історії.

ТЕМА 3. Етнос і його ознаки

Основні поняття етнології. «Суспільство» та «спільнота» у формулюванні Фердінанда Тьоніса. Форми людських спільнот. Таксономія людських спільнот. Еволюція поняття етносу. Співвідношення понять «етнос», «народ», «нація», «національність» та ін. Ознаки етносу. Історичні типи етносу (радянський підхід). Етнічні та соціальні типи (за Франсом Боасом). Суспільство у дослідженнях представників соціальної антропології.

ТЕМА 4. Основні теорії етносу і етногенезу

Класифікація етносів. Поняття «етнос» та «етнічність». Поняття «нація» і «народ». Біологічна (М. Широкогоров) та енергетична (Л. Гумільов) теорії етносу. Теорія етносу Ю. Бромлея. Примордіалістський напрям в етнології (К. Гірц, П. Берг). Переніалістська концепція етносу (Е. Сміт). Інструменталістська концепція етносу. Конструктивістська концепція етносу. Концепції етносу в українській науці. Структура етносу. Основні критерії розмежування етносів. Поняття «етногенез». Основні концепції етногенезу.

ТЕМА 5. Основні концепції етнічності

Основні підходи до поняття та феномену «етнічність». Співвідношення понять «етнос» і «етнічність» у сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій традиції. Ф.Барт та К.Гірц про етнічність. Основні концепції етнічності : примордіалістські, інструменталістські, конструктивістські. Етнос та етнічність як аналітичні категорії в дослідженнях етнічних і національних процесів сучасності.

ТЕМА 6. Теорії нації та націоналізму

Про термін «нація». Теорії нації і націоналізму. Формування нації. Нація як громадянсько-державна та етнічно-соціальна категорія. Етноцентризм. Націоналізм. Шовінізм. Нація і державність. Природа національних конфліктів. Міжнаціональні проблеми та конфлікти. Національна (етнічна) політика держави. Національна політика в Україні та сусідніх державах.

ТЕМА 7. Мозаїчність етносу

Природа етнічної мозаїчності. Вертикальна і горизонтальна мозаїчність. Етно-географічна та історико-культурна мозаїчність етносу. Історико-культурні зони. Субетноси. Етнографічні групи. Етнографічні райони (локально-територіальні групи). Етнографічні околиці. Роль мозаїчності.

ТЕМА 8. Етнос і культура, природа та мова

Культура та її етнічні функції. Етнічна і національна культура. Сучасна світова культура й етнічні культури. Зближення національних культур. Етнічний стереотип і етнічний образ. Вплив географічного середовища на етногенез. Географічні умови та їх вплив на етнічну історію. Етносоціальні функції мови. Рідна мова. Національна мова. Державна мова. Мови міжнаціонального спілкування.

ТЕМА 9. Традиційне мислення і культура

Характерні ознаки традиційної (архаїчної) культури. Особливості «дологічного» мислення представників «примітивних» культур. Специфіка сприйняття і мислення в традиційній культурі. Основні риси традиційної культури. Звичаї та ритуали в архаїчних і традиційних спільнотах. Проблеми модернізації традиційних суспільств.

ТЕМА 10. Етнічна ідентичність та етнічна психологія

Поняття «етнічна ідентичність». Основи етнічної ідентичності. Типи етнічної ідентичності. Етнічна самосвідомість. Етнічні установки. Етнічні гетеро- та аутостереотипи (стереотипи, упередження і забобони). Акультурація та інкультурація. Поняття менталітету. Етнонаціоналізм. Національний характер і національне самосвідоме. Структура психології етносу (цінності, установки, знання тощо). Особливості етнічної самоідентифікації.

Модуль 2

ТЕМА 1. Етнічні процеси та міжетнічні комунікації

Етнічні процеси. Етнооб'єднавчі процеси: етнічна дифузія, етнічна консолідація, етнічна асиміляція, міжетнічна інтеграція, етнічна конвергенція, етнічна фіксація. Етнорозмежувальні процеси: етнічна парціація, етнічна сепарація, етнічна дисперсизація. Етнічні контакти і їхні результати. Теорії етнокультурної взаємодії. Етнічні процеси в сучасному світі. Специфіка етнічних конфліктів та їх причини. Типологія етнічних конфліктів. Форми і способи врегулювання етнічних конфліктів.

ТЕМА 2. Класифікації етносів

Географічна класифікація. Релігійна класифікація. Антропологічна класифікація. Етнолінгвістична класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Господарсько-культурні типи. Історико-етнографічна (історико-культурна) класифікація. Інші відомі варіанти класифікації етносів. Корінні та малочисельні народи.

ТЕМА 3. Сучасна етнічна картина людства

Етнічна історія Землі. Основні етнокультурні провінції, області, підобласті. Етнічні процеси ХХ — поч. ХХІ ст. Расова структура населення. Етнічний склад населення світу. Мовна структура населення світу.

Загальні відомості про корінне населення Австралії і Океанії (етногенез, етнічна історія, антропологічні й мовні ознаки тощо). Особливості господарства та матеріальної культури австралійців і тасманійців. Сімейна організація, суспільний лад, вірування австралійців і тасманійців. Особливості господарства та матеріальної культури народів Океанії.

Загальні відомості про населення Північної Америки. Етногенез і етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Особливості господарства, традиційна матеріальна й духовна культура ескімосів та алеутів.

Господарство, традиційна матеріальна й духовна культура лісових мисливців Північної Америки. Господарство, традиційна матеріальна й духовна культура мисливців прерій.

Загальні відомості про корінне населення Латинської Америки. Етногенез та етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Господарство, традиційна матеріальна й духовна культура майя. Господарство, традиційна матеріальна й духовна культура інків. Господарство, традиційна матеріальна й духовна культура мисливців пампи.

Загальні відомості про населення Африки (етногенез, етнічна історія, антропологічні й мовні ознаки тощо). Особливості господарства та матеріальної культури народів Північної Африки. Особливості господарства і матеріальної культури народів Східної Африки. Особливості господарства та матеріальної культури народів Південної Африки.

Духовна культура. Звичаї і традиції.

Загальні відомості про населення Західної, Південної та Південно-Східної Азії. Етногенез і етнічна історія. Сучасний етнічний склад. Основні господарські заняття народів. Поселення й житло народів Західної, Південної та Південно-Східної Азії. Сім'я і суспільний лад у народів Західної, Південної та Південно-Східної Азії.

Духовна культура. Звичаї та традиції.

Загальні відомості про населення Східної і Центральної Азії. Особливості господарства та матеріальної культури тихоокеанських народів Східної Азії. Особливості господарства і матеріальної культури народів Центральної Азії.

Господарство та матеріальна культура народів Сибіру.

Загальні відомості про етнічний склад Європи. Етногенез і етнічна історія.

Особливості господарства та матеріальної культури північноєвропейських народів.

Господарство, матеріальна і духовна культура фінно-угорських етносів півночі європейської частини Росії.

Етнографічні особливості народів Балтії.

Шлюб і сім'я у народів Європи (на вибір студента).

Традиційне житло у народів Європи.

ТЕМА 4.

Зміст, характер і рівень викладання матеріалів етнології у шкільних курсах вітчизняної та всесвітньої історії в загальноосвітній школі

Завдання вивчення матеріалів курсу у шкільному курсі всесвітньої історії. Зміст навчального матеріалу. Вікові особливості сприйняття учнями навчального матеріалу етнології. Специфіка засвоєння історичних понять і набуття навчальних компетентностей. Навчально-методичний комплекс вивчення даного курсу. Аналіз матеріалів з етнології у шкільних підручниках з вітчизняної та всесвітньої історії. Методи, прийоми і засоби організації пізнавальної діяльності учнів в контексті матеріалів курсу.

6.2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Форма навчання: денна	
	Усього	у тому числі

	о	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна а робота	самостійна робота
2-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Вступ. Предмет, об'єкт, принципи і завдання дисципліни.	6	2	2	2		–
Тема 2. Джерела, історіографія та методи етнології.	6	2	2			2
Тема 3. Етнос і його ознаки.	6	2				4
Тема 4. Основні теорії етносу та етногенезу.	6	2				4
Тема 5. Основні концепції етнічності.	6	2	2			2
Тема 6. Теорії нації та націоналізму.	6	2				4
Тема 7. Мозаїчність етносів.	6	2				4
Тема 8. Етнос і культура, природа та мова.	6	2	2			2
Тема 9. Традиційне мислення і культура.	6	2				4
Тема 10. Етнічна психологія та етнічна ідентичність.	6	2	2			2
Разом за модуль 1	60	20	10			30
Модуль 2						
Тема 1. Етнічні процеси і етнічні комунікації.	10	2				8
Тема 2. Класифікації етносів.	10	2				8
Тема 3. Сучасна етнічна картина людства	28	6	16			6
Тема 4. Зміст, характер і рівень викладання матеріалів етнології у шкільних курсах вітчизняної та всесвітньої історії в загальноосвітній школі.	12	2	2			8
Разом за модуль 2	60	12	18			30
Разом за семестр	120	32	28			60

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

Денна форма навчання:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1.	Тема 1. Етнологія як комплексна наука.	2
2.	Тема 2. З історії української етнології.	2
3.	Тема 3. Історична етнологія.	2
4.	Тема 4. Етнос і культура, природа та мова.	4
5.	Тема 5. Етнічні стереотипи. Національний характер.	2

Модуль 2		
6.	Тема 6. Народи Австралії та Океанії.	1
7.	Тема 7. Народи Північної Америки.	2
8.	Тема 8. Народи Латинської Америки.	2
9.	Тема 9. Народи Африки.	1
10.	Тема 10. Народи Західної, Південної та Південно-Східної Азії.	2
11.	Тема 11. Народи Східної і Центральної Азії, Кавказу та Сибіру.	2
12.	Тема 12. Народи Європи.	2
13.	Тема 13. Національні меншини України.	2
14.	Тема 14. Зміст, характер і рівень викладання матеріалів етнології у шкільних курсах вітчизняної та всесвітньої історії в загальноосвітній школі.	2
Всього		28

6.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Денна форма навчання:

№ з/п	Назва теми	Кількість год.
Модуль 1		
1.	Тема 1. Вступ. Предмет, об'єкт, принципи і завдання дисципліни.	4
2.	Тема 2. Джерела, історіографія та методи етнології.	4
3.	Тема 3. Етнос і його ознаки.	4
4.	Тема 4. Основні теорії етносу та етогенезу.	4
5.	Тема 5. Основні концепції етнічності.	4
6.	Тема 6. Теорії нації та націоналізму.	5
7.	Тема 7. Мозаїчність етносів.	5
8.	Тема 8. Етнос і культура, природа та мова.	4
9.	Тема 9. Традиційне мислення і культура.	4
10.	Тема 10. Етнічна психологія та етнічна ідентичність.	4
Модуль 2		
11.	Тема 1. Етнічні процеси і міжетнічні комунікації.	5
12.	Тема 2. Класифікація етносів.	5
13.	Тема 3. Сучасна етнічна картина людства.	4
14.	Тема 4. Зміст, характер і рівень викладання матеріалів етнології у шкільних курсах вітчизняної та всесвітньої історії в загальноосвітній школі.	4
Разом		60

6.5. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальними та робочими планами.

7.ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: ноутбук та проектор для презентацій.

Обладнання: карта, дошка, ілюстрації.

Програмне забезпечення: Google Chrome, Microsoft Word, Power Point, а також навчальні платформи: Moodle і Google Meet.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Етнічні спільноти та конфесії на Волині: історія та сучасність: зб. наук. праць / упор., наук. ред. Ю.В. Крамар, А.Г. Шваб. Луцьк, 2019.
2. Етнографія України:курс лекцій / укладач О.В. Дудник.Умань, 2019.
3. Маєвська Л. М. Етнопедагогіка: навч. посібник. Херсон, 2019.
4. Марченко О. М. Етнологія народів світу: навч. посібн. для студентів гуманітар. ф-тів ВНЗ. Кропивницький, 2019.
5. Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків, 2019.
6. Павлюк С. Енциклопедичний словник понять і термінів з етнології. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів, 2020.
7. Толманов В. В. Родовід: навч.-метод. посіб. Київ, 2021.
8. Хрящевська Л. М. Етнологія. Навчальний посібник для змішаного навчання для здобувачів закладів вищої освіти. Миколаїв, 2022.

Додаткова література

- 1.Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Київ, 2001.
2. Балущок В. Українська етнічна спільнота. Етногенез, історія, етнімія. Біла Церква, 2008.
3. Борисенко В. К. Українська етнологія: навч. посіб. Київ : Либідь, 2017.
4. Віннічук А.П. Український фольклор: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця, 2018.
5. Гіденс Ентоні. Соціологія. Київ, 1999.
6. Глушко М. Історія народної культури українців: навч. посібн. Львів, 2018.
7. Глушко М. С. Методика польового етнографічного дослідження: навч. посібн. Львів, 2008.
8. Дельєж Робер. Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії. Київ, 2008.
9. Етнографія України: навч. посібн. / за ред. проф. С.А. Макаруча. Вид. 2-ге, переробл. та доповн. Львів, 2015.
10. Етнопедагогіка – українознавство. Термінологічний словник: навч. посібн. / упоряд. Л. Мафтин. Чернівці, 2015.
11. Кубай Н. О. Виховуємо традиціями українського козацтва: навч. посібн. Львів, 2018.
12. Леві-Строс Клод. Соціальна антропологія. Київ, 2000.
13. Логвиненко В.М. Етнопсихологія. Короткий словник з гуманітарних дисциплін. Львів, 2016.

15. Марченко О.М. Етнографія слов'янських народів. Курс лекцій для студ. вищ. навч. закладів: навч. посібн. Кіровоград, 2014.
16. Поле. Збірник наукових праць з історії, теорії та методології польових досліджень. Т.1. Вступ до спеціальності. Київ, 2014.
17. Поле. Збірник наукових праць з історії, теорії та методології польових досліджень. Т. 2. Субкультури, повсякдення, етнографія науки. Київ: Дуліби, 2017. 336 с.
18. Сіркізюк В. В. Основи національного виховання: навч.-метод. посібн. Кам'янець-Подільський, 2014.
19. Сміт Ентоні. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія. Київ, 2004.
20. Тиводар М. Етнологія. Вид. 3-тє, виправл. і доповн. Ужгород, 2010.
21. Companion encyclopedia of anthropology. Edited by Tim Ingold. Routledge, 1994.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

Основні

1. Етнографічні групи, історико-географічні регіони України. URL.<https://spadok.org.ua/etnohrafija/blog>
2. Етнографічні регіони України. Коли вони сформувалися та звідки пішли їхні назви. URL.<http://phm.gov.ua/?p=98220>
3. Етнографія. Історія і стан дослідів. URL.<http://litopys.org.ua/encycl/eui025.htm>
4. Етнографія. Етнологія. Традиції. Свята. Ритуали. Електронні книжки. URL.<https://www.yakaboo.ua/ua/jelektronnye-knigi/obschestvo-gosudarstvofilosofija/antropologija/jetnografija-jetnologija-tradicii-prazdniki>
5. Етнологія. Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор: каталог книг. URL. <https://litpro2.oa.edu.ua/data/list/39>
6. Лаппо В. В. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2023. URL.<http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/18707/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0%1.pdf>
7. Народна творчість та етнографія. Електронна бібліотека. URL.<https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=1422>
8. Сайт журналу «Народознавчі зошити». URL. <http://nz.ethnology.lviv.ua>
9. Сайт Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М.Рильського, журналу «Народна творчість та етнографія». URL: <http://etnolog.org.ua>
10. Україна. Етнографія та Етнологія. Науково-технічна бібліотека. URL.<http://library.lp.edu.ua/uk/ukrayina-etnografija-ta-etnologiya>
11. Українознавство: Електронне наукове фахове видання. URL.http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=INAV&P21DBN=INAV&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=inav_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=IDI=&S21COLORTERMS=0&S21STR=29
12. Українські весільні традиції. URL.http://www.ukrainica.org.ua/ukr/traditions/traditions_vesillya

Додаткові:

1. Матеріали, статті, курси лекцій з етнографії України. URL. <http://www.etno.iatp.org.ua>

2. Сайт «Mesogaia: Премордіальна традиція в Україні». Публікації з етнографії та культури. URL. <http://www.mesogaia.il.if.ua/intro.htm>
3. Cyfrowa etnografia. URL. <https://www.cyfrowaetnografia.pl>
4. Etnologické rozpravy. URL. <https://www.etnologickerozpravy.sav.sk>
5. Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. URL. <https://www.etnologia.uw.edu.pl>
6. Ethnology (journal title). URL. <https://www.scholarlysocieties.org/history/Ethnology.html>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2025 / 2026 н.р. без змін; зі змінами
(Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 2025 р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н. р. без змін; зі змінами
(Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н. р. без змін; зі змінами

(Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)